

В. Б. ХАРЧЕНКО. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ПРАВ НА ОБ'ЄКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: НОВИЙ РІВЕНЬ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ*

Сьогодні ми є свідками розбудови України за проголошеним керівництвом держави інноваційним шляхом розвитку, коли все більшої значущості набуває всебічна охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності. Рівень розвитку науки, техніки, виробництва, соціально-економічний прогрес, добробут суспільства в цілому значною мірою залежать від рівня інтелектуального потенціалу нації, що на сьогодні стає стратегічно важливим чинником досягнення високих стандартів життя в Україні. У зв'язку з цим, охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності набуває нових пріоритетів. Інтеграція української економіки в світове економічне співтовариство після набуття нашою країною членства у СОТ актуалізує проблеми надання всебічної охорони міжнародного рівня результатам творчої діяльності та засобам індивідуалізації.

Проблема охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності є актуальною у контексті сучасних державотворчих процесів, що відбуваються в Україні. Особливо це стосується питання вдосконалення механізму кримінальної відповідальності за порушення у сфері інтелектуальної власності, яке було і залишається актуальним для науки кримінального права, виходячи з того, що саме від ступеня та рівня її наукової розробленості великою мірою залежить адекватність законодавчого визначення складів відповідних злочинів та ефективність застосування цього інституту закону про кримінальну відповідальність.

Викладене зумовило написання А. С. Нерсесяном монографії «Кримінально-правова охорона прав інтелектуальної власності». Насамперед, слід зазначити, що вказана монографія є одним із перших комплексних криміналістичних досліджень теоретичних і практичних питань кримінально-правової охорони прав на результати творчої діяльності та засоби індивідуалізації. Вказане свідчить про новизну цієї праці, оскільки до останнього часу посягання на окремі об'єкти права інтелектуальної власності або розглядалися відокремлено від існуючої системи, або досліджувалися як посягання на інші групи відносин, що поставлені під охорону закону про кримінальну відповідальність. Але ж системність розгляду питань кримінально-правової охорони окремих груп злочинних посягань – благотворна справа для теорії кримінального права, практики застосування відповідних норм та необхідна передумова вдосконалення чинного кримінального законодавства України.

Структура монографії складається з передмови, вступу, трьох розділів і висновків. Перший розділ «Природа прав інтелектуальної власності як об'єкта кримінально-правової охорони» знайомить читача з соціальною та юридичною сутністю права на об'єкти інтелектуальної власності як об'єкту кримінально-правової охорони. У цьому розділі наведені та розглянуті основні етапи виникнення

© ХАРЧЕНКО Вадим Борисович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

* Нерсесян А. С. Кримінально-правова охорона прав інтелектуальної власності: Монографія. – Хмельницький: Видавництво Хмельницького університету управління і права, 2010. – 192 с.

та становлення законодавства, на підставі якого здійснюється кримінально-правова охорона прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності та засоби індивідуалізації. Робота з численними нормативно-правовими актами, науковими джерелами і публікаціями дала змогу А. С. Нерсесяну констатувати, що міжнародно-правові норми, що закладають основи сучасного стану кримінально-правової охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності, поки що не створюють спеціальної системи, міжнародне законодавство надає досить широкі можливості для національного кримінального права, визначаючи лише основоположні принципи кримінально-правової охорони зазначених прав.

У другому розділі монографії «Кримінально-правова характеристика злочинів проти прав інтелектуальної власності на результати творчої діяльності» проаналізований зміст об'єктивних та суб'єктивних ознак складу злочинного порушення авторського права і суміжних прав та прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію. Зокрема, автором робиться висновок про необхідність доповнення чинного закону про кримінальну відповідальність нормою щодо порушення особистих немайнових прав інтелектуальної власності та закономірність систематизації злочинів наведеної групи в окремому розділі Особливої частини КК.

Третій розділ «Кримінально-правова характеристика господарських злочинів, що посягають на права інтелектуальної власності» безпосередньо присвячено висвітленню питань кримінальної відповідальності за незаконне використання засобів індивідуалізації учасників господарських правовідносин, товарів і послуг та проблемам кримінально-правової охорони прав інтелектуальної власності, пов'язаних з комерційною конфіденційністю. Автором висловлюються пропозиції щодо вдосконалення окремих положень чинного закону про кримінальну відповідальність та розглядає питання конкретизації норм щодо порушення прав на комерційну таємницю.

Водночас, як у будь-якій творчій праці, в монографії А. С. Нерсесяна містяться положення, що викликають заперечення та мають дискусійний характер. Насамперед це стосується структури наукової роботи, в якій система кримінально-правової охорони прав на результати творчої діяльності та засоби індивідуалізації штучно пристосована під існуючу систему Особливої частини КК України, незважаючи на те, що автор неодноразово в роботі зазначає на єдність відносин права на об'єкти інтелектуальної власності, їх самостійний характер та обґрунтовує пропозиції щодо створення окремого розділу закону про кримінальну відповідальність для наведеної групи злочинів. Також, при всій важливості теми, якій присвячене монографічне видання А. С. Нерсесяна, сумнівною уявляється його пропозиція щодо необхідності встановлення кримінальної відповідальності за порушення особистих немайнових прав інтелектуальної власності та викладення цієї норми в законі про кримінальну відповідальність як злочину з формальним складом. Зазначене, з одного боку, повністю ігнорує недосконалу, але існуючу, систему юридичної відповідальності за порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності, а з іншого боку – надмірно криміналізує і без того вже надто криміналізовані порушення вказаних прав. Реалізація такої пропозиції, так само як і збереження існуючого рівня криміналізації порушень прав на об'єкти інтелектуальної власності, без сумнівів призведе до невідповідності правових наслідків, які тягне за собою кримінальна відповідальність, рівню їх дійсної суспільної небезпеки, що є головною передумовою виникнення «мертвих норм» у чинному

кримінальному законі.

Проте висловлені зауваження не є абсолютно категоричними. Вони скоріш за все є відображенням складного характеру розглянутих у монографії питань та певної невідповідності обсягу роботи дійсному колу проблем, які потребують вирішення у розглянутій автором сфері. Дискусійність окремих питань проаналізованої автором тематики слід віднести до позитивних якостей монографії, що являє собою значний, суттєвий крок уперед на шляху до розкриття закономірностей ефективної протидії посяганням на результати творчої діяльності та засоби індивідуалізації в нашій країні. Є підстави вважати, що запропонована А. С. Нерсесяном монографія буде цікава як широкому громадському загалу, так і фахівцям у галузі кримінального права та права інтелектуальної власності. Праця може бути корисною в процесі підготовки спеціалістів у сфері протидії злочинним посяганням на об'єкти інтелектуальної власності, у науковій діяльності здобувачів відповідного наукового ступеня, а також під час проведення системного аналізу чинного законодавства з метою його подальшого удосконалення.